

Universitatea „Ovidius” Constanța  
IOSUD – Școala Doctorală de Științe Umaniste  
Domeniul Istorie

# **TEZĂ DE DOCTORAT**

Conducător științific:  
Prof. Univ. Dr. Valentin Ciorbea

Doctorand:  
Luminița Cioconea (Stelian)

Constanța  
2013

**MARIN IONESCU-DOBROGIANU (1866-1938),  
PERSONALITATE PLURIVALENTĂ A DOBROGENISTICII  
ROMÂNEȘTI**

**REZUMAT**

Conducător științific:  
Prof. Univ. Dr. Valentin Ciorbea

Doctorand:  
Luminița Cioconea (Stelian)

Constanța  
2013

# CUPRINS

LISTĂ ABREVIERI

INTRODUCERE

CAPITOLUL I – MARIN IONESCU-DOBROGIANU:

REEVALUĂRI BIOGRAFICE

- I.1. Cariera militară a colonelului Marin Ionescu-Dobrogiianu
- I.2. Marin Ionescu-Dobrogiianu și viața politico-socială a Dobrogei
- I.3. Locul lui Marin Ionescu-Dobrogiianu între intelectualii epocii
  - I.3.1 Implicarea lui Marin Ionescu-Dobrogiianu în viața culturală dobrogeană .....
  - I.3.2. Marin Ionescu-Dobrogiianu și Societatea Regală Română de Geografie

CAPITOLUL II – TEMELE ABORDATE DE MARIN IONESCU-DOBROGIANU ÎN OPERA SA

- II. 1. Cercetări de geografie istorică asupra Dobrogei
- II. 2. Elemente de analiză geopolitică și geostrategică în opera lui Marin Ionescu-Dobrogiianu
- II. 3. „*Dobrogiia în pragul veacului al XX-lea: Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*”- reper major al operei lui Marin Ionescu-Dobrogiianu și al bibliografiei Dobrogei

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

LISTĂ ANEXE

## REZUMAT

Cuvinte cheie: Dobrogea, geografie istorică, monografie, studii dobrogene, politică, geostrategie

Prin toată opera sa științifică, Marin Ionescu-Dobrogianu aparține segmentului științific al cercetării românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, care constituie baza cercetării științifice moderne, prin apariția unor noi științe socio-umane, iar Marin Ionescu-Dobrogianu poate fi considerat întemeietor al dobrogenisticii, și prin tot ceea ce a realizat poate fi considerat aparținător al istoriei Dobrogei.

Alegerea temei de doctorat este motivată de faptul că nu există încă o cercetare aprofundată a personalității lui Marin Ionescu-Dobrogianu, care să adune referințe despre biografia și activitatea sa militară și științifică, lipsește o bibliografie completă a studiilor lui Marin D. Ionescu-Dobrogianu și referințelor despre el. Acest fapt a constituit principala dificultate a întocmirii bibliografiei acestei teze de cercetare, deoarece a necesitat studiul unui un volum mare de publicații periodice.

Așa cum a identificat profesorul Valentin Ciorbea în studiile dedicate lui Marin Ionescu-Dobrogianu<sup>1</sup>, și care constituie cea mai recentă sursă bibliografică a cercetării monografice, trei sunt dimensiunile majore caracteristice personalității sale: cariera militară, cea științifică și activitatea didactică. De altfel, chiar M.D. Ionescu mărturisea acest lucru la aniversarea de treizeci de ani a activității ziarului „Dobrogea Jună”, în 1934, „ca să stăpânești un ținut prin puterea armelor, mi se pare cu mult mai lesnicios, decât să stai de strajă și cu condeii în mână să scoți acel ținut din regiunile necunoscutului [...]. Eu, care am mânuit și sabia și condeii tocmai în și pentru Dobrogea, îmi dau seama de însemnătatea acestor două ipostaze”<sup>2</sup>.

Așadar, obiectivul cercetării noastre a urmat trei direcții: realizarea unei biografii cât mai complete în ceea ce-l privește Marin Ionescu-Dobrogianu, analiza operei sale grupată pe volume și studii publicate de el în timpul vieții, conturând astfel cea de-a doua dimensiune a personalității sale, și a treia direcție, cea creatoare.

În susținerea demersului științific ne-am orientat spre fonduri de arhive, lucrări generale

---

<sup>1</sup> Valentin Ciorbea, *Colonelul Marin Ionescu-Dobrogianu, fondatorul dobrogenisticii românești*, în *Statul Major General în arhitectura organismului militar românesc 1859-2009: Studii și comunicări prezentate la sesiunea științifică cu participare internațională dedicată împlinirii a 150 de ani de la înființare a Statului Major General și Zilei Arhivelor Române*, Pitești, 24-25 iulie 2009, pp. 346-352; vezi și: Idem, *Marin Ionescu-Dobrogianu, ofițerul savant (1866-1938)*, în „Ex Ponto. Text/Image/Metatext”, an II, nr. 3, iul-sep 2004, pp. 175-193; Idem, *Colonelul Marin Ionescu-Dobrogianu (1866-1938) ofițerul savant*, în „Document: Buletinul Arhivelor Militare Române”, an XIV, nr. 1, 2011, pp. 24-26.

<sup>2</sup> \*\*\* *Trei decenii de dobrogenism*, Institutul de Arte Grafice ”Dobrogea Jună”, Constanța, [f.a.].

și speciale, în primul rând spre studiile lui Marin Ionescu-Dobrogianu. A doua coordonată a întocmirii și urmăririi bibliografiei atașate temei este cuprinsă în studiile (cărți<sup>3</sup>, foarte puține, și articole) dedicate personalității ilustrului dobrogean. Acestea, la rândul lor, pot fi articole contemporane cu Marin Ionescu-Dobrogianu. Mare parte sunt elogioase și reprezintă omagiul și prețuirea pe care contemporanii i le-au arătat<sup>4</sup>. Al doilea tip de lucrări referențiale sunt cele publicate înainte și după 1989, când accesul la izvoarele documentare înlesnește un alt tip de prezentare, științifică, și care vizează mai mult prima ipostază a personalității, cea a carierei militare<sup>5</sup>, dar și lapidare biografii<sup>6</sup>.

Preponderent, am utilizat sursele documentare aflate la Biblioteca Județeană "Ioan N. Roman" din Constanța, care deține aproape întreaga operă publicată de Marin Ionescu-Dobrogianu, dar și volume provenite din biblioteca personală a acestuia, unele dintre ele identificate și în lista cu donații către Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța<sup>7</sup>. Cercetarea documentară a fost completată cu investigații la Biblioteca Academiei României, serviciul Colecții Speciale și cel de Manuscrise și Stampe, în fondul Grigore Antipa, unde este păstrată o scrisoare a lui M. D. Ionescu adresată ilustrului savant, prin care-i solicită o reconfirmare a unor ipoteze științifice<sup>8</sup>.

Realizarea unei analize cât mai cuprinzătoare a personalității lui Marin Ionescu-Dobrogianu a fost posibilă, numai prin cercetarea documentelor de arhivă aflate la Arhivele Militare Române<sup>9</sup> și Serviciul Județean al Arhivelor Statului Constanța<sup>10</sup>, unde am identificat documente originale, care ne-au ajutat la conturarea unei imagini cât mai complete a vieții și activității sale.

Fondul de publicații periodice dobrogene ne-a dat posibilitatea identificării și analizării articolelor, studiilor care privesc activitatea publicistică a lui Marin Ionescu-Dobrogianu, pe care am reconstituit-o dintr-o serie de ziare și reviste interbelice, precum: „România dela Mare”<sup>11</sup>,

<sup>3</sup> Constantin N. Sarry, *Închinare: Colonelului Marin D. Ionescu-Dobrogianu: Cu prilejul sărbătoririi sale*, Dobrogea Jună, Constanța, [f.a.].

<sup>4</sup> Constantin Mureșanu, *Domnul colonel Ionescu M. Dobrogianu*, în „România dela Mare”, an III, nr. 84, 8 iul 1935, p. 2; nr. 85, 15 iul 1935, p. 2; nr. 86, 22 iul 1935, p. 2; vezi și: \*\*\* *Sărbătorirea unui mare cărturar dobrogean*, în „România dela Mare”, an II, nr. 90, 19 aug 1935, p. 2.

<sup>5</sup> Valentin Ciorbea, *op.cit.*.

<sup>6</sup> Gelu Culicea, *Marin Ionescu-Dobrogianu*, în „Analele Dobrogei”, an I, nr. 1, 1995, pp. 84-86.

<sup>7</sup> Gheorghe Coriolan, *Donațiunea Colonel Ionescu Dobrogianu*, în „Farul”, an I, nr. 8, 27 mar 1933, p. 2.

<sup>8</sup> Biblioteca Academiei Române, Manuscrise și Stampe, fond *Grigore Antipa*, f. 961.

<sup>9</sup> Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond *Ministerul de Război*, nr. 5470; fond *Divizia 15 Infanterie*, nr. 2278; fond *Marele Cartier General*, nr. 3831; fond *Marele Stat Major. Serviciul Statistic*, nr. 5456; fond *Direcția Cadre și Învățământ* (în continuare D.C.I.), nr. 3042, memorii *Bătrâni*; fond *Regimentul 34 Infanterie*, nr. 1055; fond *Regimentul 11 Infanterie* (1881-1923), nr. 1032; fond *Direcția Justiției Militare*, nr. 5465; fond *Direcția Pensii Militare*; Serviciul Istoric al Armatei (în continuare S.I.A.), fond *Institutul Geografic Militar*.

<sup>10</sup> Serviciul Județean al Arhivelor Statului Constanța (în continuare S.J.A.S.C.), fond *Colecția Registrelor de Stare Civilă*; fond *Tribunalul Constanța*; fond *Partidul Național Țărănesc*.

<sup>11</sup> „România dela Mare: organ politic-economic-literar”, Constanța, 26 nov 1933 - 28 mai 1940.

„Dobrogea Jună”<sup>12</sup>, „Secera”<sup>13</sup>, „Glia”<sup>14</sup>, „Analele Dobrogei”<sup>15</sup>, „Arhiva Dobrogei”<sup>16</sup>, „Colnicul Hora”<sup>17</sup>, dar și publicații cu răspândire națională cum ar fi: „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”<sup>18</sup>, „Duminica poporului”<sup>19</sup>, „Viața românească”<sup>20</sup>, „Revista Fundațiilor Regale Române”<sup>21</sup>, ș.a.

Date sumare și uneori inexacte despre viața lui se pot găsi în medalionul biografic întocmit de Petru Vulcan<sup>22</sup>; în omagierea sa realizată în paginile revistei „Analele Dobrogei”<sup>23</sup>, în „Enciclopedia Cugetarea” (1940) a lui Lucian Predescu<sup>24</sup>. De asemenea, elogioase sunt articolele contemporanilor, care punctează repere ale biografiei sale, dar, mai ales, identifică meritele culturale ale cercetătorului neobosit, ale omului de cultură, care a fost Marin Ionescu-Dobrogianu<sup>25</sup>. În perioada de dinainte de 1989, istoriografia română este săracă în referințe privitoare la opera și activitatea colonelului M. Ionescu-Dobrogianu. O biobibliografie au oferit Constanța Călinescu și Ion Faier<sup>26</sup>, care într-un volum dedicat celor mai importanți reprezentanți ai culturii în Dobrogea, au adus unele completări ale informațiilor deja știute, dar meritorii sunt, totuși în anii '80, articolele prof. Gheorghe Dumitrașcu<sup>27</sup>, elogioase, de altfel, privind personalitatea și câteva trăsături ale operei lui Marin Ionescu-Dobrogianu.

Militar de carieră, Marin Ionescu-Dobrogianu a fost și un ales și complex om de cultură, pasionat printre altele de explorarea spațiului dobrogean prin călătorii de documentare. Este autorul a multor studii, referate și comunicări, precum și al unor ediții științifice. Dincolo de

<sup>12</sup> „Dobrogea Jună: organ al tinerimii dobrogene”, Constanța, 12 dec 1904 - 31 oct 1944.

<sup>13</sup> „Secera: organ al Partidului Țărănesc din Constanța și al Federației Democrației Național-Sociale”, Constanța, 15 mai 1920 - 3 iul 1927.

<sup>14</sup> „Glia: ziarul Partidului Țărănist Radical din Constanța”, Constanța, 1 nov 1933 - 13 dec 1937.

<sup>15</sup> „Analele Dobrogei: revista societății culturale dobrogene”, Constanța, ian 1920-1938.

<sup>16</sup> „Arhiva Dobrogei: revista societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei”, București, 1916, 1919-1920.

<sup>17</sup> „Colnicul Hora: revistă literară-științifică”, Tulcea, 15 feb. 1906 – 1 feb 1907.

<sup>18</sup> „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, București, 1876-1939.

<sup>19</sup> „Duminica poporului: foaie săptămânală”, București, 1914-1928.

<sup>20</sup> „Viața românească: revistă literară și științifică”, București, 1906-1948.

<sup>21</sup> „Revista Fundațiilor Regale: revistă lunară de literatură, artă și cultură generală”, București, 1934-1947.

<sup>22</sup> Petru Vulcan, *Locotenentul M.D. Ionescu*, în „Ovidiu”, an I, nr. 10, 1 feb 1899, pp. 145-146.

<sup>23</sup> \*\*\* *Pagina frunzașilor Dobrogei: Colonelul Ionescu M. Dobrogianu*, în „Analele Dobrogei”, an XVI, 1935, pp. 130- 132.

<sup>24</sup> Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Editura Vestala, București, 1999, p. 434.

<sup>25</sup> Gheorghe Coriolan, *O icoană dobrogeană: Col. Ionescu Dobrogianu*, în „România dela Mare”, an II, nr. 90, 19 aug 1935, p. 6; vezi și: Idem, *Colonelul Ionescu-Dobrogianu*, în „România dela Mare”, an VI, nr. 255, 23 ian 1939, p. 2; Nic. Lupu, *Colonelul Ionescu Dobrogianu*, în „Dobrogea Jună”, an XXXIV, nr. 188, 14 dec 1938, p. 1; Ioan Micu, *Un cercetător de trecut: Col. Ionescu M. Dobrogianu*, în „Gânduri dela mare”, an II, nr. 9-10, nov- dec 1938, pp. 3-5; C. Mureșanu, *Domnul colonel Ionescu M. Dobrogianu*, în „Rom. dela Mare”, an III, nr. 84, 8 iul 1935, p. 2; nr. 85, 15 iul 1935, p. 2; nr. 86, 22 iul 1935, p. 2; I. Petrovici, *Colonelul Ionescu Dobrogianu, ca militar*, în „Rom. dela Mare”, an I, nr. 12, 12 feb 1934, p. 6; Aurel Vulpe, *Cuvântare rostită cu prilejul sărbătoririi lui M.D. Ionescu-Dobrogianu*, în „Dobrogea Jună”, an XXIX, nr. 135, 9 nov 1933, p. 1.

<sup>26</sup> Constanța Călinescu, Ion Faier, *Dimensiunile unor vocații*, [f.e.], Constanța, 1979, pp. 519-526.

<sup>27</sup> Gheorghe Dumitrașcu, *M. Ionescu-Dobrogeanu*, în „Tomis”, an V, nr. 9, sep 1970, p. 16; vezi și: Idem, *Îi sunt dator lui M.I. Dobrogianu. Oameni, locuri, întâmplări din Dobrogea*, în „Litoral”, an XII, nr. 1154, 24 ian 1982, p. 1, 3; nr. 1155, 25 ian 1982, p. 1, 3.

activitatea permanentă, desfășurată în domeniul militar, până în 1920, dar și mai ales după aceea, Marin Ionescu-Dobrogianu a fost un autodidact, pasionat de cartea veche românească și străină, pe care a folosit-o în documentarea studiilor sale, dedicate istoriei și geografiei Dobrogei, care s-au finalizat cu importante restituiri de înaltă ținută științifică, publicate în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, dar și pe care a adunat-o într-o vastă bibliotecă, ceea ce demonstrează pasiunea bibliofilă a acestuia.

Primul capitol al tezei este intitulat „Marin Ionescu-Dobrogianu: reevaluări biografice”, unde accentul cade pe reanalizarea, completarea și detalierea datelor sale biografice. Capitolul este structurat din trei subcapitole subsumate temei centrale, așa cum este enunțată în titlu. În primul, denumit „Cariera militară”, prezentăm repere biografice referitoare la naștere, copilărie, la viața de familie, la anii de școală cu perioada petrecută în Liceul „Matei Basarab” din București ale cărui cursuri le-a frecventat, și s-a axat pe parcursul de excepție al carierei militare cu date exacte privind avansările și caracterizările șefilor săi ierarhici; participarea sa la Războaiele Balcanice; punctarea momentelor de excepție când s-a aflat în fruntea Regimentului 34 Infanterie<sup>28</sup>, în confruntările militare de la Turtucaia; prizonieratul și întoarcerea sa; numirea drept comandant al Regimentului 73 Infanterie de la Tulcea<sup>29</sup>; condițiile demisiei și trecerea sa în rezervă<sup>30</sup>.

În ceea ce privește materialul documentar identificat, care stă la baza subcapitolului întâi este compus din studiile<sup>31</sup> profesorului Valentin Ciorbea, cel care publică cele dintâi cercetări științifice detaliate privitoare la viața și activitatea militară a colonelului Marin Ionescu-Dobrogianu. Pentru o expunere în detaliu a reperelor biografice privind cariera militară, cercetarea include, investigații ale fondurilor de arhivă, având la bază dosarul său militar<sup>32</sup>, dar și articolele publicate de Marin Ionescu-Dobrogianu în care rememorează întâmplări, fapte care s-au petrecut, făcând precizări importante privind unele etape ale existenței sale<sup>33</sup>.

În subcapitolul doi, „Marin Ionescu-Dobrogianu și viața politico-socială a Dobrogei” am prezentat principalele momente din evoluția biografică a lui Marin Ionescu-Dobrogianu, după anul 1920, când a fost trecut în rezervă și până în 1938 când a decedat. Anii prizonieratului

---

<sup>28</sup> A.M.R., fond *Memorii Bătrâni, litera I, colonei*, dosar 71; fond *Regimentul 34 Infanterie*, nr. 1055, dosar 13; dosar 14; dosar 15; vezi și: Costin Scurtu, Remus Macovei, *Regimentul 34 Infanterie, de la Constanța la Kandahar*, Editura Compania Națională Administrația Porturilor Maritime, Constanța, 2007.

<sup>29</sup> A.M.R., fond *Memorii Bătrâni, litera I, colonei*, dosar 71; fond *Regimentul 73 Infanterie*, nr. 1077, dosar 1.

<sup>30</sup> A.M.R., fond *Direcția Pensii Militare*, nr. 3031, lit. I, dosar 314.

<sup>31</sup> Valentin Ciorbea, *op. cit.*

<sup>32</sup> A.M.R., fond *Ministerul de Război*, nr. 5470, dosar 341, 53, 355, 491, 1031, 1070, 2681/1918; dosar 4022, 4126/1920; fond *Divizia 15 Infanterie*, nr. 2278, dosar 1-7/1916; dosar 144, 145, 150/1918; dosar 184, 187, 192, 193 198, 199/ 1920; fond *Marele Cartier General*, nr. 3831, dosar 98, 112, 122, 126/1916; fond *Marele Stat Major*, nr. 5456, dosar 23/1918; dosar 46/1921.

<sup>33</sup> În ziarul „România dela Mare: organ politic-economic-literar” apărut la Constanța, 26 nov. 1933 - 28 mai 1940 a avut o rubrică permanentă între anii 1934-1938.

(1916-1918) său au corespuns cu ocuparea Constanței în timpul Primului Război Mondial, etapă care i-a risipit impresionanta bibliotecă cu ediții rare, alcătuită înainte de război. După 1920, a făcut apel prin presă oferind răscumpărare pentru cărțile ce-i aparțineau, reușind o recuperare o mică parte din ea, pe care ulterior a donat-o Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța.

După retragerea din activitatea militară, îl regăsim în 1923 în comitetul de inițiativă pentru constituirea Uniunii Generale a Ofițerilor de Rezervă, filiala locală, ca președinte; în Asociația Proprietarilor Constanța. În 1923 este implicat într-un proces penal cu acuzația de practicare ilegală a apărării pe lângă Consiliul de Război <sup>34</sup>, iar presa locală a salutat decizia de achitare a Tribunalului Constanța. În 1924 a făcut parte din comitetul de administrare al Cercului Militar Constanța<sup>35</sup>, luând parte nu numai la elaborarea regulamentului de organizare al acestuia, dar și participând activ prin conferințe publice.

Personalitatea lui Marin Ionescu-Dobrogianu este întregită de vocația de profesor, care face obiectul unui acestui subcapitol. S-a implicat în învățământ, predând istoria și geografia la importante școli din Constanța: Școala Normală, Liceul „Mircea cel Bătrân”, Școala Superioară de Comerț, Școala Navală<sup>36</sup>, iar elevii i-au răsplătit efortul de instruire ajutându-l în realizarea indicelui de străzi al volumului „Tomi-Constanța”; concomitent și-a continuat eforturile de promovare a Societății Regale Române de Geografie, unde a activat până la deces. Din motive de sănătate, care au fost prezente de-a lungul întregii sale vieți, o afecțiune a plămânilor și un reumatism articular, părăsește orașul Constanța în 1935, pentru a se muta la Câmpulung Muscel, unde a decedat în decembrie 1938<sup>37</sup>.

Tot în acest subcapitol am analizat implicarea lui Marin Ionescu-Dobrogianu în viața politică prin înregimentarea sa politică în rândurile organizației Partidului Țărănesc din Constanța și alegerea sa la conducerea filialei județene. Sunt analizate trei aspecte, respectiv: viața politică a județului Constanța în perioada 1918-1926; doctrina Partidului Țărănesc; activitatea politică a lui Marin Ionescu-Dobrogianu.

Reconstituirea activității politice desfășurată de Marin Ionescu-Dobrogianu la nivelul organizației locale a Partidului Țărănesc s-a constituit într-un demers dificil, deoarece izvoarele de arhivă nu păstrează decât câteva dosare parțiale, ale căror file conțin cereri de adeziune la Partidul Țărănesc ale locuitorilor din mai toate satele și comunele județului Constanța, din perioada 1920-1921, iar dintre studiile referitoare la primele organizații locale ale partidelor

---

<sup>34</sup> Situație contradictorie față de prevederile noii legi de organizare a Barourilor de Avocați.

<sup>35</sup> \*\*\* *Statutul Cercului Militar Constanța*, Tipografia „Victoria”, George I. Georgescu, Constanța, 1924.

<sup>36</sup> Ion Bitoleanu (coord.), *Monografia Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”: Tradiții-prezent-perspective*, ediția a II-a, Editura Muntenia, Constanța, 1997, pp. 21-23.

<sup>37</sup> John Foscola, *Colonelul Ionescu-Dobrogianu*, în „Dobrogea Jună”, an XXXV, nr. 10, 31 ian 1939, p. 2.



politice, ale Partidului Țărănesc în speță, ne bazăm pe cercetările profesorului Stoica Lascu<sup>38</sup>. De pe filele de arhivă am putut distinge semnătura lui M.D. Ionescu, în calitate de președinte al organizației<sup>39</sup>, iar cercetările făcute au avut ca punct de plecare presa locală dobrogeană din perioadă, cu accent pe principalul cotidian al Dobrogei, „Dobrogea Jună”, care a relatat cu fidelitate situația politică din județul Constanța, dar și oficiosul Partidului Țărănesc, „Secera”. Imaginea activității politice a colonelului Marin Ionescu-Dobrogianu după consumarea scurtei sale cariere politice, cuprinsă între 1921-1923, este completată de istoria presei<sup>40</sup>, care îl identifică mai târziu printre colaboratorii de bază ai ziarului „Glia” și „Libertatea”, al unei apropieri de ideile Partidului Țărănesc Radical – Grigore Iunian.

Tot în cadrul subcapitolului am abordat și activitatea publicistică politică a lui Marin Ionescu-Dobrogianu, aflată în determinare directă cu starea sa de spirit și convingerile sale politice, iar articolele tip manifest din presa vremii vin să completeze aspectele referitoare la această problemă. Implicarea în viața politică și apartenența la o organizație județeană sunt expresii ale manifestării spiritului de echitate socială al lui Marin Ionescu-Dobrogianu, dezvoltat în anii carierei militare. Apropiat prin ideile sale de cele din programul Partidului Țărănesc, Marin Ionescu-Dobrogianu, credea că a găsit posibilitatea, care îi oferea cadrul necesar exprimării propriilor convingeri privitoare la reformarea a societății, crezând în coagularea efortului social spre a fi subsumat dezideratelor ideatice ale Partidului Țărănesc<sup>41</sup>.

Subcapitolul „Locul lui Marin Ionescu-Dobrogianu între intelectualii epocii” se fundamentează pe fixarea a două aspecte: implicarea acestuia în viața culturală dobrogeană și activitatea în cadrul Societății Regale Române de Geografie.

Încă de la începutul stabilirii sale în orașul Constanța, Marin Ionescu-Dobrogianu se implică în mișcarea culturală ce abia se contura prin apariția primei reviste a zonei, revista

---

<sup>38</sup>Valentin Ciorbea, *Evoluția Dobrogei între 1918-1944: Contribuții la cunoașterea problemelor geopolitice, economice, politice, demografice, sociale și ale vieții politice și militare*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005; vezi și: Stoica Lascu, *Aspecte privind prezența organizatorică a partidelor burgheze în județul Constanța*, în „Pontica”, an XVII, 1984, pp. 187-198; Idem, *Crearea și activitatea organizațiilor județene Constanța ale partidelor politice (1908-1916)*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, vol. II, [f.e.], Constanța, 1983, pp. 159-206; Idem, *Din istoria modernă a României: lărgirea exercitării de către locuitorii județelor Constanța și Tulcea a drepturilor politice constituționale*, în „Peuce”, an IX, 1984, pp. 411-421.

<sup>39</sup>S.J.A.S.C., fond *Partidul Național Țărănesc, organizația județului Constanța*, dosar 1/1920; dosar 2/1922.

<sup>40</sup>Dumitru Constantin-Zamfir; Octavian Georgescu, *Presa dobrogeană (1879-1980): Bibliografie adnotată și comentată*, [f.e.], Constanța, 1985, p. 283.

<sup>41</sup> Concepția sa reiese din articolele sale scrise atât în ziarul oficial al organizației locale a țăranilor, „Secera”, cât și în „Dobrogea Jună”. Problematika socială abordată este diversă, astfel sunt analizate situația din Dobrogea în ceea ce privește problema proprietății funciare și reforma agrară; problemele din armata națională, care necesita o reformă a mentalităților; problema votului universal, și, nu în ultimul rând, locul și rolul major pe care țăranimea era chemată să îl aibă în cadrul evoluției națiunii române, care după Primul Război Mondial, își caută o mai bună reprezentare în stat; vezi: Marin Ionescu-Dobrogianu, *Rostul partidului țăărănesc la orașe*, în „Secera”, an I, nr. 13, 15 mai 1921, p. 2; Idem, *Țăranii și votul universal*, în „Secera”, an I, nr. 13, 15 mai 1921, p. 1; Idem, *Strigăte-n pustiu*, în „Dobrogea Jună”, an XV, nr. 81, 13 apr 1921, p. 1; Idem, *Liga cinstiților*, în „Dobrogea Jună”, an XV, nr. 157, 17 iul 1921, p. 1; Idem, *Ceva despre Partidul Țărănesc*, în „Dumineca Poporului”, an VI, nr. 26, 2 iul 1922, p. 3; nr. 37, 17 sep 1922, p. 3.

„Ovidiu” (1898), condusă de Petru Vulcan, unde publică ample articole de geografie istorică a Dobrogei, și în Cercul literar „Ovidiu”, încheșat în jurul revistei și care grupa oameni interesați în promovarea culturală a zonei.

În 1899, într-un proces-verbal de înființare a unui Ateneu în Constanța, îl găsim printre semnatori și pe M.D. Ionescu, pe atunci locotenent<sup>42</sup>. În 1920, colonelul Ionescu-Dobrogianu, comandant al Regimentului 73 din Tulcea, face un apel public prin ziarul „Dobrogea Jună” de ridicare a unui monument închinat eroilor dobrogeni la Tulcea, celor căzuți în Primul Război Mondial, iar în acest sens constituie un comitet de acțiune. Sprijină în 1928 inițiativa administrației publice locale de alcătuire a unei biblioteci municipale<sup>43</sup>.

Face parte din Comitetul Pro Eminescu, din data de 20 septembrie 1931, când are loc ședința prin care sunt cooptați noi membri, alături de colonelul Ionescu-Dobrogianu, fiind validați și Constantin Brătescu, Emanoil Bucuța, Hortensia Papadat-Bengescu, ș.a.<sup>44</sup>. Comitetul pentru ridicarea unui bust al poetului Mihai Eminescu la malul mării se întrunise anterior, încă din ianuarie 1931, când și-au manifestat adeziunea la comitet și susținerea proiectului prin conferințe publice, nume importante ale culturii românești: Nicolae Iorga, Al. Marcu, Remus Căndea, Mihail Sadoveanu, Simion Mehedinți<sup>45</sup>.

L-a data de 8 iunie 1932, s-a făcut inaugurarea, într-un cadru festiv, a fondului de carte pe care Marin Ionescu-Dobrogianu îl donase Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța<sup>46</sup>, unde activase o vreme ca profesor, ceea ce demonstrează preocuparea sa pentru ridicarea nivelului cultural al orașului Constanța.

Face parte din comitetul de redacție al ziarului „Dobrogea literară” (1925)<sup>47</sup>, „foaia culturală” de pe lângă ziarul „Dobrogea Jună” și colaborează activ la realizarea publicațiilor: „Ovidiu”, „Dobrogea Jună”, „România dela Mare”.

Unul din aspectele acestui subcapitol este aceea a creionării unor trăsături ale unor personalități ale culturii noastre naționale, prin prisma interacțiunii lor cu preocupările lui Marin Ionescu-Dobrogianu, cum ar fi: Alexandru Vlahuță, Mihai Eminescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ion Luca Caragiale, V.A. Urechia, Nicolae Paulescu, Hortensia Papadat-Bengescu; l-a cunoscut și ajutat pe Badea Cârțan în activitatea lui de strângere a cărților pentru românii din Transilvania. I-a cunoscut și însoțit în călătoriile lor de documentare prin Dobrogea, pe Eugene

---

<sup>42</sup> Apud Stoica Lascu, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei (1877-1947)*, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, 1999, p. 267.

<sup>43</sup> \*\*\* *O propunere nimerită*, în „Marea Neagră”, an IV, nr. 5, 29 aug 1926, p. 1.

<sup>44</sup> „Dacia”, an XVIII, nr. 143, 21 sep. 1931, p. 1.

<sup>45</sup> „Dacia”, an XVIII, nr. 15, 25 ian. 1931, p. 1.

<sup>46</sup> Gheorghe Coriolan, *Donățiunea Colonel Ionescu-Dobrogianu*, în „Farul”, an I, nr. 8, 27 mar 1933, p. 2.

<sup>47</sup> Dumitru Constantin-Zamfir; Octavian Georgescu, *op. cit.*, pp. 122-123.

Pittard, Emmanuel de Martonne<sup>48</sup>. Această idee se bazează pe articolele memorialistice ale colonelului Marin Ionescu-Dobrogianu reconstituite din presa vremii.

Activitatea lui Marin Ionescu-Dobrogianu în cadrul Societății Regale Române de Geografie și reflectarea acestei activități la nivelul spațiului cultural dobrogean, prin prisma activității acestui for național este al doilea aspect, prin care se întregeste dimensiunea personalității sale. În ceea ce privește relația sa cu Societatea Regală Română de Geografie, am urmărit implicarea în activitatea prestigioasei instituții, care își asumase rolul de întregitoare a unității de cultură a tuturor românilor, de promovare și grupare a valorilor intelectualității românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Anul 1898 a marcat prezența locotenentului M.D. Ionescu, locotenent, în rândul societărilor<sup>49</sup>, ca membru activ, deși anterior G.I. Lahovary, secretar general al Societății menționase primul studiu publicat al lui Marin Ionescu-Dobrogianu în darea de seamă anuală<sup>50</sup>. Începând cu 1900 este prezent pe listele cu membri ai societății, publicate în buletin, iar din 1901 cercetările lui M.D. Ionescu vor fi o prezență constantă, atât în adunările societății prin conferințele publice ținute în fața regelui, cât și în paginile revistei.

Principala idee a acestui subcapitol este importanța Societății Regale Române de Geografie pentru Marin Ionescu-Dobrogianu, care se dovedește a fi determinantă, prin faptul că principiile științifice ale Societății își aduc contribuția la formarea sa ca și cercetător avizat al unor probleme, și prin aceea că îi recunoaște valoarea prin publicarea studiilor, prin participarea la conferințele publice, prin cooptarea în comitetul Societății alături de nume consacrate în cercetarea științifică și până la moarte, în 1938.

În vederea argumentării acestor idei, au fost prezentate istoricul Societății Regale Române de Geografie<sup>51</sup>, dări de seamă, rapoarte de activitate, tabele, cuprinse atât în Buletinul Societății Regale Române de Geografie din perioada 1875-1938, cât și din documente de arhivă<sup>52</sup>. Tot în cadrul acestui subiect a fost tratată activitatea privind organizarea unei secțiuni militare, având la bază o idee a regelui Carol I, și care a început să se materializeze odată cu Societatea, în primul rând prin acceptarea ca membri activi ai ofițerilor în armată și prin rolul pe

---

<sup>48</sup> Marin Ionescu-Dobrogianu, *Excursiunea geografică din nordul Dobrogei a d-lui Em. De Martonne*, în „Dobrogea Jună”, an XV, nr. 212, 20 sep 1921, pp. 53-59; vezi și: V. Meruțiu, *Campania de excursiuni geografice în România organizate de Institutul de Geografie al Universității din Cluj sub conducerea d-lui prof. Emm. de Martonne, în vara anului 1921*, în „Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj”, Vol. 1, 1922, pp. 3-43.

<sup>49</sup> „B.S.R.R.G.”, an XIX, 1898, p. 155.

<sup>50</sup> G.I. Lahovary, *Darea de seamă anuală a d-lui secretar gen. G.I. Lahovary către Adunarea Generală a Societății Geografice Române în ședința de la 1 Martie 1897*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XVIII, sem. 1, 1898, p. 11.

<sup>51</sup> Grigore G. Tocilescu, *Istoricul activității pe tărâmul geografic al țării noastre sub întreaga domnie a M.S. Regelui Carol I: Conferință ținută în sala Ateneului Român în ședința solemnă din 14 oct 1906 a Societății Geografice Române*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXVIII, sem 2, 1907, pp. 21-492.

<sup>52</sup> S.I.A., fond *Institutul Geografic Militar*.

care aceștia trebuiau să și-l asume, acela de a face cercetări topografice și cartografice ale teritoriului țării. Secția Militară de Geografie a Societății Regale Române de Geografie, viitorul Serviciu Geografic al Armatei, de mai târziu, are drept reper oficial al înființării data de 23 martie 1909. În cadrul acestei secțiuni se emit statutele care-i definesc scopul, membrii și comitetul de conducere, compus din președinte, doi vicepreședinți și patru secretari, unul dintre aceștia fiind M. Ionescu-Dobrogianu, care mai târziu va sintetiza într-un raport activitatea secțiunii<sup>53</sup>. După retragerea sa din viața militară activă, colonelul Marin Ionescu-Dobrogianu se implică la nivelul întregii Societăți, mai ales sub aspect organizatoric, începând din 1925<sup>54</sup> și până la decesul său din 1938 este membru în comitetul Societății Regale Române de Geografie, iar în 1924 va reprezenta România, alături de prof. I. Popescu-Voitești, la al XI-lea Congres de Geografie, care a avut loc la Cairo în 1924<sup>55</sup>.

Marin Ionescu-Dobrogianu este fondatorul cercetărilor moderne interdisciplinare privitoare la Dobrogea, segmentului numit în istoriografie „dobrogenistica românească”<sup>56</sup>. Caracterul dobrogean al operei sale reiese și din faptul că mai mult de 2/3 din studiile și articole au tratat teme ale Dobrogei și aproape toți cercetătorii ale căror teme se ocupă de istoria, geografia, demografia acestui ținut au ca punct de referință, în cercetările lor opera lui Marin Ionescu-Dobrogianu.

Al doilea capitol al tezei este intitulat „Temele abordate de Marin Ionescu-Dobrogianu în opera sa” tratează un spectru larg de probleme ce vizează trei subcapitole principale: tematica geografiei istorice a spațiului dobrogean; preocupări de analiză geopolitică și geostrategică a Dobrogei în opera lui Marin Ionescu-Dobrogianu și comentariul principalei sale opere sale „Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară”.

În acest capitol, am realizat analiza temelor și ideilor urmărite în lucrările sale, evidențierea unor detalii privind conceperea unora dintre ele, impactul receptării lor în epocă. Trebuie să precizăm că Marin Ionescu-Dobrogianu nu s-a limitat în preocupările sale științifice la un singur domeniu de cercetare. A întreprins o cercetare completă pentru fiecare temă, sub toate aspectele: geografie fizică, antropogeografie, geostrategie etc., în funcție de natura scopului propus. Organizarea și expunerea materialului documentar utilizat a presupus o cunoaștere a

---

<sup>53</sup> Marin Ionescu-Dobrogianu, *După trei ani dela încheierea secțiunei militare a S.G.R.*, în „B.S.R.R.G.”, an XXXII, 1911, pp. 50-57.

<sup>54</sup> Mențiune în comitetul de administrație și de redacție al periodicului Societății Regale Române de Geografie, în „B.S.R.R.G.”, an XXXIV, 1925.

<sup>55</sup> \*\*\* *Congres international de géographie: Le Caire, avril 1925: Compte rendu publié par le secrétaire general du Congrès: Tom I-er*, Institut français d'archéologie orientale du Caire, Cairo, 1925.

<sup>56</sup> Valentin Ciorbea, *Colonelul Marin Ionescu- Dobrogianu, fondatorul dobrogenisticii ...*, pp. 346-352.

temei,<sup>57</sup> – geografia și istoria Dobrogei - Marin Ionescu-Dobrogianu fiind familiarizat deja, ajungându-se în final la o corelație între analiză și sinteză, factori atât de necesari cercetării istorice. Valoarea cognitivă a metodei folosite l-a ghidat pe Marin Ionescu-Dobrogianu spre o cercetare amplă, completă, care îi dă posibilitatea de reconstituire a cadrului general geografic, istoric, cultural, spiritual al Dobrogei. Prin construcția și structura tuturor studiilor sale științifice, prin orizontul lor faptic și ideatic, prin metodică și concepție, autorul reușește să contureze un tablou de ansamblu al evoluției teritoriului dobrogean de-a lungul timpului.

Primul subcapitol este consacrat prezentării sintetice a rezultatelor cercetărilor de geografie istorică asupra Dobrogei, concretizate prin numeroase articole ale lui Marin Ionescu-Dobrogianu. Geografia istorică utilizată de Marin Ionescu-Dobrogianu este o disciplină de sinteză între științele, care se ocupă de natură și cele care se ocupă de societate, respectiv istoria, iar scopul este expunerea rezultatului dintre factorii naturali și sociali urmărit într-un cadru determinat, în speță Dobrogea. Rolul geografiei, domeniul predilect de afirmare al lui Marin Ionescu-Dobrogianu, este de a demonstra realitatea Dobrogei rezultată prin combinarea unor procese naturale, iar rolul istoriei este de a legitima prin mărturii și izvoare istorice echilibrul teritorial, tulburat uneori din cauze naturale sau sociale.

Studiile de geografie istorică ale lui Marin Ionescu-Dobrogianu pot fi înfățișate în funcție de tema lor, astfel: în ceea ce privește geneza și evoluția Deltei Dunării și a Mării Negre, a publicat studii în revista „Ovidiu”<sup>58</sup> și „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”<sup>59</sup>, iar lucrarea „Formarea Deltei Dunării și configurația ei veche: Studiu morfologico-geografic” dă măsura capacității sale științifice prin faptul că a fost prezentată la Congresul al XI-lea de Geografie din 1924 de la Cairo<sup>60</sup>.

De la studiile lui M. D. Ionescu și până astăzi au apărut mai multe contribuții importante pentru lămurirea de detaliu a unor procese componente în evoluția geografică în timp a Deltei Dunării, iar modelul său în urmărirea metodei științifice îl constituie Karl Ferdinand Peters, profesor la Universitatea din Gratz, a cărui lucrare „Cercetări fundamentale asupra geografiei și

---

<sup>57</sup> *Ibidem*, p. 476.

<sup>58</sup> M. D. Ionescu, *Dunărea*, în „Ovidiu”, an I, nr. 2, 1 oct 1898, pp. 20-25; nr. 3, 15 oct 1898, pp. 43-47; nr. 4, 1898, pp. 54-56; nr. 5, 15 nov 1898, pp. 71-72; nr. 6, 1 dec 1898, pp. 85-88; nr. 7, 11 ian 1898, pp. 114-117; vezi și: Idem, *Marea Neagră*, în „Ovidiu”, an I, nr. 9, 15 feb 1899, pp. 134-138; nr. 10, 1 feb 1899, pp. 149-151; nr. 11, 15 mar 1899, pp. 167-169; Idem, *Insula Șerpilor*, în „Ovidiu”, an I, nr. 13, 15 mar 1899, pp. 195-199; nr. 17, 15 iun 1899, p. 21; 25 aug 1899, pp. 311-313.

<sup>59</sup> Idem, *Considerațiuni asupra cursului inferior al Dunării: Formarea Deltei [Dunării]*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXII, 1, 1901, pp. 158-181; vezi și: Idem, *Delta Dunării*, în „B.S.R.R.G.”, an XL, 1921, pp. 216-259; Idem, *Formarea Deltei Dunării*, în „B.S.R.R.G.”, an XXX, 1909, pp. 26-50; Idem, „Peuce” era numai grindul Chiliei?, în „B.S.R.R.G.”, an LII, 1933, pp. 355-370; Idem, *Valea Carasu*, în „B.S.R.R.G.”, an XXXVII, 1916-1918, pp. 116-132, 565-566.

<sup>60</sup> Idem, *Formarea Deltei Dunării și configurația ei veche: Studiu morfologico- geografic: Comunicare prezentată Congresului internațional de geografie, din Cairo, în 1925: (cu o hartă și două schițe)*, Tip. „Lucrătorii Asociați”, Constanța, [1927].

geologiei Dobrogei” (1867) este „fundamentul studiilor geologice asupra provinciei noastre transdunărene”<sup>61</sup>. Unele sunt o reluare parțială a unor constatări ale lui M.D. Ionescu și nu infirmă obiectivele principale, pe care a căutat să le demonstreze în studiile sale: unitatea geografică a teritoriului românesc, continuitatea și legitimitatea asupra stăpânirii Dobrogei. Încă din timpul vieții a avut atât susținători, în persoana lui G. Munteanu-Murgoci<sup>62</sup>, cât și contestatori ai rezultatelor deducțiilor și observațiilor sale privitoare la evoluția geografică în timp a Dobrogei, cum ar fi Gh. I. Năstase<sup>63</sup>, conferențiar de antropogeografie la Universitatea din Iași.

Evoluția Dobrogei și a orașului Constanța în perioada medievală este altă temă demonstrată de Marin Ionescu-Dobrogianu, prin publicarea a numeroase articole științifice<sup>64</sup>, care abundă în informații privitoare la spațiul și populația Dobrogei, la demonstrarea continuității românești, argumentate prin izvoare documentare, iar acest tip de investigație, într-un fel și antropogeografică, l-au condus pe Marin Ionescu-Dobrogianu spre cunoașterea și studierea problemelor de geopolitică ale Dobrogei.

Instalarea administrației românești în Dobrogea s-a confruntat cu situații dificile, reieșite din distrugerile provocate de război, din cele care pe care le implica stăpânirea fondului funciar, din necesitățile modernizării acestei provincii. Reintegrarea Dobrogei în sistemul politico-administrativ al României moderne, prin încheierea Războiului de Independență, în urma confruntărilor militare desfășurate între 1877-1878, deschidea prin schimbările geopolitice și geostrategice produse în Sud-Estul Europei noi direcții în politica regională<sup>65</sup>. A deschis calea spre reînvierea vieții economice, sociale, politice, culturale și spirituale în teritoriile românești aflate sub stăpânire otomană mai mult de patru secole și jumătate<sup>66</sup> prin cedarea celor trei județe din sudul Basarabiei: Cahul, Ismail și Bolgrad, Rusiei, în schimbul Dobrogei și Deltei Dunării, deși au existat voci din rândul intelectualității românești care s-au opus revenirii Dobrogei, din motive conforme cu realitatea, unul dintre aceștia fiind Dimitrie Sturdza<sup>67</sup>.

<sup>61</sup> Idem, *Valea Carasu*, în „B.S.R.R.G.”, an XXXVII, 1916-1918, pp. 116-132, 565-566.

<sup>62</sup> Gheorghe Munteanu-Murgoci, *Studii de geografie fizică în Dobrogea de Nord*, în „B.S.R.R.G.”, an XXXIII-XXXIV, 1912, pp. 163-200.

<sup>63</sup> Gh. I. Năstase, „*Peuce*” contribuție la cunoașterea geografică-fizică și omenească a Deltei Dunării în antichitate, în „B.S.R.R.G.”, an LI, 1932, pp. 8-50.

<sup>64</sup> Marin Ionescu-Dobrogianu, *Scythia minor, Berdjan, Dobrogea: Studiu istorico - geografic : (I-II)*, în „B.S.R.R.G.”, an XXXI, nr. 2, 1910, pp. 42-112; vezi și: Idem, *Din notele de călătorie ale lui Ewlia [Celebi] în a doua jumătate a veacului al XVII-lea*, în „B.S.R.R.G.”, an XXIV, 1913, pp. 210-223; Idem, *Începuturile creștinismului în Dobrogea : Articol închinat P.S. Gherontie, Episcopul Tomisului și al Durostorului*, în „Tomis: revistă eparhială”, an X, nr. 3, mar 1934, pp. 33-52; Idem, *Scythiele cunoscute istoricilor și geografilor antichității cu privire specială asupra Scythiei Minore*, în „B.S.R.R.G.”, an XXVII, nr. 2, 1906, pp. 19-38; Idem, *Spicuri și tălmăciri din Herodot*, în „B.S.R.R.G.”, an XLII, 1923, pp. 235-241.

<sup>65</sup> Vasile Popa, *Dobrogea, spațiu de interferențe geopolitice*, Editura Universității București, București, 2006, pp. 159-170.

<sup>66</sup> *Ibidem*.

<sup>67</sup> Simion Mehedinți, *Observări asupra Dobrogei*, în „B.S. R.R.G.”, an XXXVIII, 1919, p. 196.

Dobrogea se afla într-o situație deplorabilă din punct de vedere demografic, social și economic, iar datele statistice de la sfârșitul secolului al XIX-lea<sup>68</sup> confirmă acest lucru. După instalarea administrației române în Dobrogea s-a trecut la colonizarea masivă a provinciei, iar dezvoltarea industriei stimulată de ieșirea la Marea Neagră, modernizarea portului Constanța, construirea podului de la Cernavodă, construirea de drumuri și șosele au reprezentat priorități ale politicii noului regat al României, prin care s-au impulsionat legăturile dintre ținuturile românești, exporturile prin portul Constanța. Toate acestea conjugate la efortul general al societății românești și cu o politică externă echilibrată și înțeleaptă, au impus România, la începutul secolului al XX-lea, drept un evoluat stat independent din Sud-Estul Europei. Referitor la bilanțul administrației românești în Dobrogea, în apropierea aniversării semicentenarului unirii Dobrogei, colonelul Ionescu-Dobrogianu, consemna: „...am făcut o nouă descălicătoare [...]. Am gonit într-unerul barbariei răspândind cultura până în cele mai smerite cătune [...], dar mai ales i-am dat puțința să respire prin portul ei Constanța”<sup>69</sup>.

Una din problemele tratate în al doilea subcapitol „Elemente de analiză geopolitică și geostrategică în opera lui Marin Ionescu-Dobrogianu” este aceea de a identifica și a încadra opera sa în rândul primelor analize geopolitice privitoare la Dobrogea, de a identifica aceste repere din studiile și articolele lui Marin Ionescu-Dobrogianu<sup>70</sup>. Volumul „Geografia militară”<sup>71</sup> este un curs predat de colonelul în rezervă Marin Ionescu-Dobrogianu, la Școala Specială a Ofițerilor de Infanterie. În realizarea cursului aplică principii de geografie generală a României, face aprecieri privind caracterul particular al diferitelor regiuni ale țării din punct de vedere climateric și meteorologic și caută să puncteze influențele pe care acestea le au asupra desfășurării optime a operațiunilor militare, făcând net distincția între geografia generală și cea militară, care o include pe prima, și prin analiza profundă a cauzalității unor fenomene geografice, ajunge la un nou concept numit geografie rațională, necesară pregătirii profesionale a militarilor, în fapt este vorba de o analiză geopolitică și geostrategică. Preocupări anterioare ale lui Marin Ionescu-Dobrogianu de analiză și geografie militară au mai existat în tematica instruirilor militare în cadrul regimentelor din care a făcut parte.

Studiile și articolele sale, cu aprecierile și analizele respective apreciază transformările

---

<sup>68</sup> Grigore Gr. Dănescu, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Constanța*, Tipografia și Fonderia „Thoma Basilescu”, București, 1897; vezi și: Idem, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Tulcea*, [Editura I.V. Socecu, București, 1896].

<sup>69</sup> Marin Ionescu-Dobrogianu, *Din zile mari: Cuvântare ținută ofițerilor și trupei garnizoanei Constanța la 10 Mai 1927*, în „Dobrogea Jună”, an XXIII, nr. 107, 1 iul 1926, p. 1.

<sup>70</sup> Idem, *Două probleme de geografie... Cu două vederi ale Hârșovei, din anul 1826*, [f.e.], București, 1910; vezi și: Idem, *Geografia militară: 1920*, Institutul de editură și arte grafice, Constanța, 1920; Idem, *Colonizarea Dobrogei*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXV, 1, 1904, pp. 107-125; Idem, *Dobrogea văzută de un militar de seamă : [contele Helmuth von Moltke] acum o sută de ani*, în „B.S.R. R.G.”, an LIV, 1935, pp. 254-264.

<sup>71</sup> Idem, *Geografia militară: 1920*, Institutul de Arte Grafice, Constanța, 1920.

care au avut loc în Dobrogea: instalarea administrației românești; probleme ale colonizării; ocuparea ținutului dintre Dunăre și Mare de către bulgari în timpul Primului Război Mondial, când întreaga provincie făcea obiectul pretențiilor revizioniste ale bulgarilor, iar la terminarea războiului, autoritățile române au trebuit să se confrunte cu noi provocări. Încercările bulgarilor de a le consfinți prin tratate și acorduri internaționale pretențiile asupra Dobrogei au creat un val de unitate în conștiința și manifestările populației dobrogene și nu numai, ci și la nivelul intelectualității românești din tot Regatul, a străinilor precum Emanuel de Martonne, Francis Lebrun, buni cunoscători ai realităților dobrogene. Cu toții s-au angajat în bătălia pentru păstrarea integrității teritoriale a României<sup>72</sup>. Studiile lui Marin Ionescu-Dobrogianu<sup>73</sup> au devenit peste timp surse documentare de primă valoare pentru conturarea imaginii de ansamblu a ținutului dobrogean și a orașului Constanța.

Pentru documentarea acestor direcții fixate am folosit cercetări privitoare la trăsăturile și analiza geopolitică a Dobrogei<sup>74</sup>. Pentru acest capitol am îmbinat sursele de documentare contemporane<sup>75</sup> perioadei tratate, dar și referințe generale temeinic documentate<sup>76</sup>. Deși nu putem spune, că era un teoretician al geopoliticii sau al geostrategiei, Marin Ionescu-Dobrogianu a emis o serie de idei încă valabile în ceea ce privește poziția Dobrogei și a României în context internațional. El a văzut în contextul internațional creat după război o deschidere a căii Mării, a transportului pe apă, puternic prin organizarea modernă a comunicațiilor cu celelate mări și oceane ale planetei, iar coastele românești ale Mării Negre și Dunărea românească vor fi integrate acestui sistem de comunicație. Aceste comunicații vor îmbunătăți relațiile României cu celelalte națiuni și popoare, sub aspect economic, dar și politic și cultural.

A treilea subcapitol abordează opera „Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară”, drept sinteză a lucrărilor dedicate regiunii dintre Dunăre și Marea Neagră. Primul deziderat propus este acela de a determina identificarea și

---

<sup>72</sup> Valentin Ciorbea, *Evoluția Dobrogei între 1918-1944: Contribuții la cunoașterea problemelor geopolitice, economice, demografice, sociale și ale vieții politice și militare*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005, pp. 60-74.

<sup>73</sup> Marin Ionescu-Dobrogianu, *Numele Dobrogei în diferite timpuri*, în „Ovidiu”, an I, nr. 1, 15 sep. 1898, pp. 7-10; „Vocea Dobrogei”, an II, nr. 27, 8 nov 1898, p. 2; vezi și: Idem, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, în „B.S.R.R.G.”, an XXIV, 1, 1903, pp. 66-89; Idem, *Invazia barbară din 1919-1918 în județul Tulcea*, în „Arhiva Dobrogei”, an II, 1919, pp. 182-212.

<sup>74</sup> Ion Munteanu, *Interferențe geopolitice la Dunărea de Jos în epoca modernă*, Editura Pronostic, București, 1999; vezi și: Idem, *Interferențe geopolitice în spațiul dintre Dunăre și Mare în anii primului război mondial*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române, tom II, 1999, pp. 159-162; Valentin Ciorbea, *Dobrogea în geopolitica României și a Europei la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX*, în *Dobrogea: 1878-2008: Orizonturi deschise de mandatul european*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008, pp. 217-231; Paul Claval, *Geopolitică și geostrategie: Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea*, Editura Corint, București, 2001.

<sup>75</sup> Stoica Lascu, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei (1877-1947). Vol I (1878-1961)*, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, 1999.

<sup>76</sup> Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare : Dobrogea*, Ediția I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979; vezi și: Stoica Lascu, Constantin Vitanos, *Colegiul Pedagogic “Constantin Brătescu”: Valori ale civilizației românești în Dobrogea: Volum dedicat centenarului Școlii Normale “Constantin Brătescu” din Constanța și aniversării a 115 ani de la reintegrarea Dobrogei la Statul Român*, [f.e.], Constanța, 1993.



evoluția studiilor anterioare privind spațiul dobrogean, pentru a putea puncta diferența adusă în cercetarea științifică de lucrarea amintită. Preocuparea pentru cercetarea științifică a Dobrogei s-a concretizat prin studii ale unor autori străini<sup>77</sup>, dar și români<sup>78</sup>.

În ceea ce privește monografia realizată de Marin Ionescu-Dobrogianu, „Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară” este atestată seriozitatea cercetării științifice a autorului, prin trimiteri la date istorice, culese atât din numeroase izvoare documentare, cât și din călătoriile întreprinse de autor în Dobrogea pe parcursul celor treisprezece ani de cercetare. Caracterul inovator al monografiei, așezată în cheie geostrategică, rod al muncii de mai mulți ani a autorului, nu poate fi pusă la îndoială deoarece lucrarea este prima investigație științifică de acest fel efectuată în acea perioadă și de acest gen pentru Dobrogea, pentru care a fost și premiata de Academia Română<sup>79</sup>, iar principiile științifice în baza căruia a fost organizat materialul, precum și metodele de cercetare aplicate de M.D. Ionescu au facilitat studierea temeinică și analiza critică a izvoarelor și istoriografiei referitoare la Dobrogea. Evenimentele au fost expuse într-o succesiune logică, iar concluziile sunt argumentate în baza unei atente analize a materialului expus.

Monumentala lucrare este structurată în cinci capitole. Aparatul critic este format din bibliografie, hărți, sigle și abrevieri, anexe, indici geografici, iar organizarea întregului material al lucrării vine să demonstreze titlul lucrării, caracterul ei original. Volumul beneficiază de un cuvânt înainte, în care autorul își aduce omagiul și închină lucrarea regelui Carol I al României. Interpretarea cantitativă a unor cifre este uneori excesivă, autorul dorind să pună în lumină informații de reală valoare istorică privind localitățile Dobrogei, astăzi unele dispărute. Astfel, cercetarea sub toate aspectele a spațiului dintre Dunăre și Marea Neagră a fost sintetizată din perspectivă evolutivă, izvoarele fiind prelucrate și integrate în contextul faptelor și vieții economice, sociale, politice și militare ale locuitorilor din Dobrogea.

Analiza datelor culese, dar și interpretarea a fenomenelor și a faptelor istorice ce au marcat istoria Dobrogei, au contribuit la atingerea obiectivelor, pe care și le-a propus. Ele sunt specificate în prefața lucrării. Pentru a pătrunde în esența problematicii anunțate din titlu, Marin Ionescu-Dobrogianu se bazează pe un număr mare de referințe, grupate în bibliografia lucrării monografice, pe propriul fond de carte, autorul fiind un bibliofil, dar și informații inedite

---

<sup>77</sup> Camille Allard, *La Dobroudja. Souvenirs d' Orient*, [f.e.], Paris, 1859; vezi și: Henry Barkley, *Between the Danube and Black Sea or five years in Bulgaria*, Edit. John Murray, London, 1876; Leon Lalane, *Question relatives a l' etablissement d'une pont sur le Bas-Danube et la Possession d'Arab Tabia*, Edit. Dunod, Paris, 1880; A. Montadon, *Excursions en Dobroudja*, Imprimerie-Librairie Germain & G. Grassin, 1887; Eugene Pittard, *Dans la Dobrodja (Roumanie). Notes de voyage*, Genève, Imprimerie du Journal de Genève, 1902.

<sup>78</sup> I.A. Nazarettean, *Notițe istorice și geografice asupra provinciei Dobrogea*, [f.e.], Tulcea, 1882; vezi și: I.I. Nacian, *La Dobroudja economie et sociale. Son passé, son present et son avenir*, Ed. Librairie Guillaumin et C., Paris, 1886; Grigore G. Dănescu, *op. cit.*

<sup>79</sup> \*\*\* *Comisiunea Premiilor Anuale*, în „Analele Academiei Române: Debateri”, an XXVII, 1904-1905, pp. 462-464.

depistate pe parcursul anilor, în urma numeroaselor călătorii de documentare întreprinse în satele și orașele Dobrogei. Datele au fost sistematizate și analizate, fapt ce denotă continuarea interesului autorului pentru tematica aleasă, dar evidențiază și eforturile pe care le-a depus pentru realizarea investigației, ținând cont că autorul este prin formația sa un autodidact.

Trebuie să precizăm că, deși Marin Ionescu-Dobrogianu nu folosește termenii de „geopolitică” și de „geostrategie” sau cei derivați din aceștia, identificarea unor elemente de geopolitică și geostrategie în opera lui demonstrează actualitatea studiilor și cercetărilor sale, prin punctarea constantelor geopolitice și corelează elemente de strategie națională cu geografia teritoriului național și conectarea sa la direcțiile cercetărilor științifice ale începutului de secol XX. Analiza studiilor și cercetărilor lui Marin Ionescu-Dobrogianu nu are drept scop poziționarea în rândul marilor teoreticieni români ai geopoliticii și geostrategiei românești de început de secol XX, pentru că acesta nu teoretizează științele complementare, care sunt geopolitica și geostrategia, nu creează sistem de cercetare, ci folosește elemente conceptuale specifice acestora, abordează probleme ale istoriei românilor dintre Dunăre și Marea Neagră prin intermediul acestora.

Viața colonelului Marin Ionescu-Dobrogianu a fost dominată de cele mai alese principii ale eticii, care transpare nu numai din parcursul carierei militare, ci și din toată opera sa. Caracterul mesajului scrierilor sale a evoluat în timp odată cu societatea, pentru că într-un fel a recepționat în epocă opinia publică studiile sale, care aduceau la lumină un ținut, Dobrogea, care abia aștepta să fie redescoperit, care timp de câteva sute de ani evoluase separat, iar peste timp, în actualitate, opera sa are valoare de document.

## BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

### I. Arhive

Academia Română, fond *Donatori*.

Arhivele Militare Române, fond *Ministerul de Război*; fond *Marele Cartier General*; fond *Marele Stat Major. Serviciul Statistic*; fond *Direcția Cadre și Învățăământ, Memorii Bătrâni, Colonei*; fond *Divizia 15 Infanterie*; fond *Regimentul 34 Infanterie*; fond *Regimentul 11 Siret*; fond *Regimentul 73 Infanterie Tulcea*, fond *Direcția Pensii Militare*; fond *Direcția Justiției Militare*.

Biblioteca Academiei Române, Serviciul Colecții Speciale; Serviciul Manuscrise și Stampe, fond *Grigore Antipa*.

Serviciul Județean al Arhivelor Statului Constanța, fond *Colecția Registrelor de Stare*

Civilă; fond *Partidul Național Țărănesc*; fond *Tribunalul Constanța*.

Serviciul Istoric al Armatei, fond *Institutul Geografic Militar*.

## I.1. Documente publicate

Carol I, rege al României, *Cuvântări și scrisori 1887-1909*, Vol. III, Editura Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1909.

\*\*\* *Călători străini despre Țările Române*, vol. I-VI, Editura Științifică, București, 1968-1976.

Comisia Recensământului general al populației, *Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România: Cuprinzând rezultatele recensământului general al populației din 29 Decembrie 1930*, Editura Direcția Recensământului General, București, 1932.

Dumitrașcu, Gheorghe, Gheorghe Lavinia-Dacia, Trei documente privind situația Dobrogei la 1878, în Valentin Ciorbea (coord.), *Dobrogea : 1878-2008 : Orizonturi deschise de mandatul european*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008, pp. 232-253.

Giurescu, C.C. (editor), *Cuvântările regelui Carol I: 1866-1918*, Fundația pentru Literatură literatură și artă “Regele Carol II”, București, 1939.

Lascu, Stoica, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei (1877-1947). Vol I (1878-1961)*, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, 1999.

Mateescu, Tudor, *Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877)*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1975.

\*\*\* *Memoriu al administrației germane de etapă : Întocmit la mijlocul lui aprilie 1917 / „Denkschrift der Deutschen Etappen Verwaltung in der Dobrudscha. Abgeschlossen mitte april 1917”*, (Valentin Ciorbea, editor) Editura Ex Ponto, Constanța, 2012.

## II. Lucrări generale

Antal, Lukacs, Nistor, Gheorghe Vlad, *Marea Neagră: Istorie și geopolitică*, Institutul Diplomatic Român, București, 2006.

Ardeleanu, Constantin, *Evoluția intereselor economice și politice britanice la Gurile Dunării (1829-1914)*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2008.

Idem, *Efectele construirii căii ferate Cernavodă-Constanța asupra navigației dunărene (1859-1860)*, în „Analele Universității „Ovidius” Constanța. Seria Istorie, Științe politice, Relații Internaționale și Studii Europene, Studii de Securitate”, vol. II, 2006, pp. 40-53.

- Atanasiu-Croitoru, Andreea, *Forța navală maritimă a României între cele două războaie mondiale*, în „Analele Dobrogei” (serie nouă), an X-XIII, 2009-2012, pp. 67-87.
- Beaujeu-Garnier, Jaqueline, Chabot, Georges, *Geografia urbană*, Editura Științifică, [București], 1971.
- Boicu, Leonid, *Principatele Române în raporturile internaționale (secolul al XVIII-lea)*, Editura Junimea, Iași, 1986.
- Ciorbea, Valentin (coord.), *Dobrogea : 1878-2008 : Orizonturi deschise de mandatul european*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008.
- Idem, *Dobrogea în geopolitica României a Europei sfârșitului secolului al XIX-lea și începutului secolului XX*, în Valentin Ciorbea (coord.), *Dobrogea : 1878-2008 : Orizonturi deschise de mandatul european*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008, pp. 217-231.
- Idem, *Evoluția Dobrogei între 1918-1944: Contribuții la cunoașterea problemelor geopolitice, economice, politice, demografice, sociale și ale vieții politice și militare*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005.
- Claval, Paul, *Geopolitică și geostrategie: Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea*, Editura Corint, București, 2001.
- Conea, Ion, *O știință nouă*, în Ion Conea, Anton Golopenția, M. Popa-Vereș, *Geopolitica*, Editura Ramuri, Craiova, 1939, pp. 3-98.
- Idem, *Prin geografia umană la o nouă concepție a geografiei istorice*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LVII, 1938, pp. 200-219.
- Constantin-Zamfir, Dumitru, Georgescu, Octavian, *Presa dobrogeană (1879-1980): Bibliografie adnotată și comentată*, [f.e.], Constanța, 1985.
- Costescu, George, *Bucureștii Vechiului Regat*, Editura Universul, București, 1944.
- Filip, Adrian, *Puterea maritimă – Factor de influență în evoluția umanității*, Editura Direcției Hidrografice Maritime, Constanța, 2011.
- Giurcă, Ion, Crânguș, Ion, *Aspecte conceptuale privind apărarea Dobrogei până la intrarea României în Primul Război Mondial*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, an VI, 2003, pp. 316-323.
- Golopenția, Anton, *Însemnare cu privire la definirea preocupării ce poartă numele de geopolitică*, în Ion Conea, Anton Golopenția, M. Popa-Vereș, *Geopolitica*, Editura Ramuri, Craiova, 1939, pp. 98-102.
- Iannescu, George M., *Raportul secțiunii militare pe anul 1915*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXVII, 1916, pp. 44-101.
- Ivănceanu, Vintilă, Ionescu, Petre *et ali*, *Ordine, cruci și medalii române: Istoric, legi și regulamente*, Editura Imprimeria Statului, București, 1927.

- Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. I-II, Editura Institutul de Arte Grafice "România Nouă", București, 1922.
- Lahovary, G.I., *Darea de seamă anuală a d-lui secretar general G.I. Lahovary către Adunarea Generală a Societății Geografice Române, în ședința de la 8 aprilie 1901*, în „Buletinul Societății regale Române de Geografie”, an XXII, sem. 2, 1901, pp. 202-203.
- Lascu, Stoica, *Crearea și activitatea organizațiilor județene Constanța ale partidelor politice (1908-1916)*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, vol. II, [f.e.], Constanța, 1983, pp. 159-206.
- Idem, *Din istoria modernă a României: lărgirea exercitării de către locuitorii județelor Constanța și Tulcea a drepturilor politice constituționale*, în „Peuce”, an IX, 1984, pp. 411-421.
- Idem, *Elemente ale modernizării Dobrogei. 125 de ani de la reintegrarea Dobrogei la statul român*, în „Studii și articole de istorie”, vol. LXVIII, 2003, pp. 169-184.
- Idem, *Geopolitică regională - Dobrogea de Sud în contextul anului 1913. Mărturii de epocă*, în „Analele Universității „Ovidius”, seria Istorie”, vol. IV, 2007, pp. 43-113.
- Idem, *Importanța și rolul portului Constanța în propășirea Țării – în lumina unor mărturii de epocă*, în Valentin Ciorbea (coord.), *Portul Constanța între tradiție, actualitate și perspective*, Editura Companiei Administrația Porturilor Maritime, Constanța, 2007, pp. 49-70.
- Nicolae, Ion, *Antropogeografie: Geografie umană și economică*, Ediția a II-a, Editura Universitară, București, 2007.
- \*\*\* *Normele de organizare a Partidului Țărănesc*, în „Secera”, an I, nr. 6, 21 nov 1920, p. 2; nr. 7, 16 dec 1920, p. 2.
- Popa, Vasile, *Dobrogea, spațiu de interferențe geopolitice*, Editura Universității București, București, 2006.
- Popa, Viorica, *Liceul Matei Basarab din București – 135 de ani – schiță monografică*, Editura Pan-Arcadia, București, 1995.
- Popovici, Ioan (coord.), *Podișul Dobrogei și Delta Dunării: Natură, om, economie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
- Rădulescu, Adrian, Bitoleanu, Ion, *Istoria Dobrogei*, Ed. a II-a rev., Editura Ex Ponto, Constanța, 1998.
- Sârbu, Marian, *Considerații geoeconomice privind importanța Dunării și a Mării Negre pentru România*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, an VIII, 2005, pp. 415- 422.
- Scurtu, Costin, *Armata română din Dobrogea (1829-1919)*, Editura Muzeului Marinei Române, Constanța, 2008.
- Scurtu, Ioan, *Din viața politică a României: Întemeierea și activitatea Partidului Țărănesc (1918-1926)*, Editura Litera, București, 1975.

Idem, *Din viața politică a României (1926-1947) – Studiu critic privind istoria Partidului Național-Țărănesc*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Idem, *Istoria civilizației românești: Perioada interbelică: (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2009.

\*\*\* *Statutele Societății Regale Române de Geografie*, în „Buletinul Societății Regale române de Geografie”, an XXXII, nr. 2, 1911, pp. 96-102.

Șeicaru, Pamfil, *Istoria partidelor Național, Țărănist și Național Țărănist*, Editura Carpații, Madrid, 1963.

Vinogradov, V.N., *Principatele dunărene: de la orientarea spre Rusia la orientarea spre occident*, (traducere din lb. rusă de Vasile Buga), în Mioara Anton, Florin Anghel, Cosmin Popa (coord.), *Hegemoniile trecutului: Evoluții românești și europene: Profesorului Ioan Chiper la 70 de ani*, Editura Curtea Veche, București, 2006, pp. 46-53.

Zbucea, Gheorghe, *România și războaiele balcanice: 1912-1913: Pagini de istorie sud-est europeană*, Editura Albatros, București, 1999.

### III. Lucrări speciale

\*\*\* *Anuarul liceului “Mircea cel Bătrân” din Constanța: pe anul școlar 1924-1925*, Institutul de Arte Grafice, Constanța, [1925].

Apostoleanu, Corina, *Istoricul cercetărilor bibliografice*, în Valentin Ciorbea (coord.), *Dobrogea: 1878-2008: Orizonturi deschise de mandatul european*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008, pp. 474-479.

Bardu Nistor, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea și limba română la 1904*, în „Ex Ponto. Text/Image/Metatext”, an VIII, nr. 4 oct-dec 2010, pp. 176-179.

Bitoleanu, Ion (coord.), *Monografia Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”: Tradiții-prezent-perspective*, ediția II-a, Editura Muntenia, Constanța, 1997.

Brătescu, Constantin, *Excursiunea d-lui Em. De Martonne în Dobrogea*, în „Analele Dobrogei, an II, 1921, p. 455.

Bucuța, Emanoil, *Orașul dela mare : [cronică la volumul "Tomi-Constanța" de M. Ionescu- Dobrogianu]*, în „Boabe de grâu”, an III, nr.9, sep 1932, pp. 446-447.

Călinescu, Constanța, Faiter, Ion, *Dimensiunile unor vocații*, [f.e.], Constanța, 1979.

Călinescu, George, *O contribuție eminesciană. (Ionescu-Dobrogeanu: Cum am cunoscut pe Eminescu)*, în „Adevărul literar și artistic”, an XV, nr. 793, 16 feb 1936, p. 9.

Cărpinișanu, Sever, *Viața literară, artistică și culturală*, în „Dobrogea Jună”, an XVII,

nr. 33, 13 feb 1923, p. 1.

Ciorbea, Valentin, *„Colonelul Marin Ionescu-Dobrogianu, fondatorul dobrogenisticii românești, în Statul Major General în arhitectura organismului militar românesc 1859-2009. Studii și comunicări prezentate la sesiunea științifică cu participare internațională dedicată împlinirii a 150 de ani de la înființare a Statului Major General și Zilei Arhivelor Române*, Pitești, 24-25 iulie 2009, pp. 346-352.

Idem, *Marin Ionescu-Dobrogianu, ofițerul savant (1866-1938)*, în „Ex Ponto. Text/Imagine/Metatext”, an II, nr. 3, iul - sep 2004, pp. 175-193.

Idem, *Personalitatea plurivalentă a colonelului Marin Ionescu-Dobrogianu (1866-1938)*, în „Ex Ponto. Text/Imagine/Metatext”, an VIII, nr. 4, oct-dec 2010, pp. 173-175.

Coandă, C., *Comunicare asupra mersului Societății făcută Adunării generale dela 21 Decembrie 1925*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XLIV, 1925, pp. 82-116.

\*\*\* *Colonelul Ionescu M. Dobrogianu : [Lista lucrărilor]*, în „Analele Dobrogei”, an XVI, 1935, pp. 129-132.

\*\*\* *Comisiunea Premiilor Anuale*, în „Analele Academiei Române: Desbateri”, tom XXVII, 1904-1905, pp. 462-464

\*\*\* *Congres international de géographie: Le Caire, avril 1925: Compte rendu publié par le secrétaire general du Congres: Tom I-er*, Institut français d'archéologie orientale du Caire, Cairo, 1925.

\*\*\* *Constituirea Uniunii ofițerilor de rezervă*, în „Marea Neagră”, an I, nr. 30, 15 oct 1923, p. 1.

Coriolan, Gheorghe, *Donațiunea Colonel Ionescu-Dobrogianu*, în „Farul”, an I, nr. 8, 27 mar 1933, p. 2.

\*\*\* *D. colonel Ionescu Dobrogianu părăsește Constanța*, în „România dela Mare”, an II, nr. 89, 12 aug 1935, p. 4.

\*\*\* *Din Procesele-Verbale ale Ședințelor Adunărilor Generale și ale Comitetului Societății în 1920*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXIX, 1920, pp. 382-452.

Dumitrașcu, Gheorghe, *Îi sunt dator lui M.I. Dobrogianu. Oameni, locuri, Întâmplări din Dobrogea*, în „Litoral”, an XII, nr. 1154, 24 iun 1982, pp. 1, 3; nr. 1155, 25 iun 1982, pp. 1, 3.

Idem, *M. Ionescu-Dobrogeanu*, în „Tomis”, an V, nr. 9, sep 1970, p. 16.

Faiter, Ion, *Monografia Liceului „Mircea cel Bătrân” [1896-1996]*, Editura Muntenia, Constanța, 2004.

Foscola, John, *Colonelul Ionescu-Dobrogianu*, în „Dobrogea Jună”, an XXXV, 7 ian 1939, p. 3.

Gabrovanu, Ion, *Colonelul Ionescu-Dobrogianu*, în „Dobrogea Jună”, an XXXV, nr. 3, 7 ian 1939, p. 3.

Helgiu, Vasile, *Colonelul Ionescu Dobrogianu*, în „România dela Mare”, an VI, nr. 254, 2 ian 1939, p. 3.

Hepites, Șt. C., *Cuvântarea d-lui Vicepreședinte Hepites către Adunarea Generală din Aprilie 1920*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXIX, 1920, pp. 415-420.

\*\*\* *Inaugurarea bibliotecii „Colonel M. Ionescu-Dobrogianu”*, în „Dacia”, an XIX, nr. 59, 12 iun 1932, p. 4.

\*\*\* *Informațiuni*, în „Dacia”, an XVIII, nr. 92, 19 iun 1931, p. 1.

\*\*\* *Întrunirea opoziției unite*, în „Dobrogea Jună”, an XVII, nr. 33, 13 feb 1923, p. 1.

\*\*\* *Întrunirea țărâniștilor*, în „Dobrogea Jună”, an XV, nr. 26, apr 1921, p. 1.

Lahovary, G.I., *Dare de seamă pentru anul 1904 a d-lui Secretar-general George I. Lahovary către Adunarea Generală A Societății Geografice Române în ședința dela 12 martie 1905*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXVII, sem. I, 1906, pp. 3-74.

Lascu, Stoica, *Aspecte privind prezența organizatorică a partidelor burgheze în județul Constanța*, în „Pontica”, an XVII, 1984, pp. 187-198.

Magrin, M., *Marea întrunire dela Cinema „Grand”*, în „Secera”, an II, nr. 7, 1 apr 1923, p. 2.

\*\*\* *Marea întrunire a Partidului Țărănesc din Constanța*, în „Secera”, an I, nr. 12, 30 apr 1921, p. 1.

Merușiu, V., *Campania de excursiuni geografice în România organizate de Institutul de Geografie al Universității din Cluj sub conducerea d-lui prof. Emm. de Martonne, în vara anului 1921*, în „Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj”, vol. 1, 1922, pp. 3-43.

Micu, Ioan, *Un cercetător de trecut : Col. Ionescu M. Dobrogianu*, în „Gânduri dela mare”, an II, nr. 9-10, nov - dec 1938, pp. 3-5.

Mihalache, Ion, *Partidul nostru – doi ani de luptă*, în „Secera”, an I, nr. 8, 7 ian 1921, p. 1.

Mureșanu, Constantin, *Domnul colonel Ionescu M. Dobrogianu*, în „România dela Mare”, an III, nr. 84, 8 iul 1935, p. 2; nr. 85, 15 iul 1935, p. 2; nr. 86, 22 iul 1935, p. 2.

Năstase, Gh. I., *„Peuce” o contribuție la cunoașterea geografiei fizice și omenească a*



- Deltei Dunării în antichitate*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LI, 1932, pp. 8-50.
- \*\*\* *Organizația țărâniștilor constănțeni*, în „Dobrogea Jună”, an XVI, nr. 91, 25 apr 1922, p. 1.
- \*\*\* *Pentru volumul festiv al „Dobrogei June”*, în „Dobrogea Jună”, an XXXIV, nr. 11-12, 15 ian 1938, p. 3.
- Petrescu, Valerian (editor), *Omagiu lui Mihai Eminescu: volum editat de Comitetul „ProEminescu”*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1934.
- Petrovici, Ioan, *Colonelul Ionescu Dobrogianu ca militar*, în „România dela Mare”, an I, nr. 12, 12 feb 1934, p. 6.
- Popp, N.M., *Raport administrativ pe anul 1938*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LVIII, 1939, pp. 244-247.
- Predescu, Lucian, *Enciclopedia Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Vestala, București, 1999.
- \*\*\* *Proces-Verbal al ședinței din 4 februarie 1903*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXIV, 1903, pp. 9-15.
- \*\*\* *Proces-verbal al ședinței Comitetului Societății Geografice Române din 12 Februarie 1909*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXX, sem. 2, 1909, pp. 9-11.
- \*\*\* *Publicațiile S.G.R. în cursul acestor 25 de ani*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXI, sem. I, 1900, pp. 21-122.
- Roman, Ioan N., *„Năvălirea bulgarilor din 1916-18 în județul Tulcea” : [Recenzie la comunicarea științifică ținută de col. M. Ionescu-Dobrogianu la Societatea Regală de Geografie]*, în „Analele Dobrogei”, an I, nr. 4, 1920, pp. 650-652.
- Sarry, Constantin N., *Cazul colonelului Dobrogianu*, în „Dobrogea Jună”, an XVII, nr. 249, 28 oct 1923, p. 1.
- Idem, *Închinare: Colonelului Marin D. Ionescu-Dobrogianu: Cu prilejul sărbătoririi sale*, Tipografia „Dobrogea Jună”, Constanța, [f.a.].
- Idem, *Un monument închinat vitejilor dobrogeni la Tulcea: Inițiativa d-lui col. Dobrogeanu*, în „Dobrogea Jună”, an XIV, nr. 9, 5 feb 1920, p. 2.
- \*\*\* *Sărbătorirea unui mare cărturar dobrogean*, în „România dela Mare”, an II, nr. 90, 19 aug 1935, p. 2.
- Scurtu, Costin, Macovei, Remus, *Regimentul 34 Infanterie, de la Constanța la Kandahar*, Editura Compania Națională Administrația Porturilor Maritime, Constanța, 2007.
- \*\*\* *Serbarea dela Regimentul 34*, în „Dobrogea Jună”, an XVII, nr. 149, 3 iul 1923, p. 1.

Stețcu, Gheorghe, *Adâncă recunoștință Colonelului Marin Ionescu Dobrogeanu*, în „România dela Mare”, an IV, nr. 176, 19 apr 1937, p. 3.

\*\*\* *Ședința comitetului „Pro Eminescu”*, în „Dacia”, an XVIII, nr. 143, 21 sep. 1931, p. 1.

Teodorescu, C., *Raportul secțiunii militare al Societății Geografice Române din 27 aprilie 1913*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXIV, 1913, pp. 49-60.

Tocilescu, Grigore G., *Istoricul activității pe tărâmul geografic al țării noastre sub întreaga domnie a M.S. Regelui Carol I: Conferință ținută în sala Ateneului Român în ședința solemnă din 14 oct 1906 a Societății Geografice Române*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXVIII, sem. 2, 1907, pp. 21-492.

\*\*\* *Trei decenii de dobrogenism*, Institutul de Arte Grafice Dobrogea Jună, Constanța, [f.a.].

Vladimir, T. I., *O oră în preajma colonelului Dobrogeanu*, în „România dela Mare”, an V, nr. 231, 30 mai 1938, p. 1.

Vulcan, Petru, *Locotenentul M.D. Ionescu*, în „Ovidiu”, an I, nr. 10, 1 feb 1899, pp. 145-146.

Vulpe, Aurel, *Cuvântare rostită cu prilejul sărbătoririi lui M. D. Ionescu-Dobrogeanu*, în „Dobrogea Jună”, an XXIX, nr. 135, 9 nov 1933, p. 1.

### **III.1. Opera lui Marin Ionescu-Dobrogeanu**

#### **III.1.a. Volume**

*Cercetări asupra orașului Constanța: Geografie și istorie*, [f.e.], București, 1897.

*Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*, Atelierele Grafice „I.C. Socecu”, București, 1904.

*Două probleme de geografie... Cu două vederi ale Hârșovei, din anul 1826*, [f.e.], București, 1910.

*Formarea Deltei Dunării și configurația ei veche: Studiu morfologico-geografic: Comunicare prezentată Congresului internațional de geografie, din Cairo, în 1925: (cu o hartă și două schițe*, Tip. „Lucrătorii Asociați”, Constanța, [1927].

*Geografia militară: 1920*, Institutul de editură și arte grafice, Constanța, 1920.

*Tomi-Constanța: Monografie: Cu planul orașului și un indice alfabetic al stăzilor: Conține 20 de vederi (afară din text)*, [f.e.], Constanța, 1931.

*Un veac și jumătate din viața Dobrogei medievale*, Atelierele Grafice SOCEC,

București, 1915.

### III.1.b. Studii și articole

*Acum trei sferturi de veac*, în „Revista Fundațiilor Regale Române”, an IV, nr. 5, mai 1937, pp. 385-391.

*Armata (Simple păreri ale unui țărănist)*, în „Secera”, an II, nr. 7, 1 apr 1923, p. 1.

*Ce ni-a dat Renașterea?*, în „Viața Românească”, an IX, nr. 7-9, iul-sep 1914, pp. 92-109.

*Cel dintăi fior de dragoste*, în „Dobrogea literară”, an I, nr. 5, 1 iun 1925, p. 1.

*Ceva despre Partidul Țărănesc*, în „Secera”, an II, nr. 1, 25 dec 1922, p. 2.

*Ceva din trecutul Tulcii, Vicinei și Preslavului*, în „Dobrogea Jună”, an XXII, nr. 140, 1 iul 1908, p. 1.

*Colonizarea Dobrogei*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXV, 1, 1904, pp. 107-125.

*Considerațiuni asupra cursului inferior al Dunării: Formarea Deltei [Dunării]*, în „Buletinul Societății Regale de Geografie”, an XXII, nr. 1, 1901, pp. 158-181.

*Constanța de acum o jumătate de veac*, în „Dobrogea Jună”, an XXIX, nr. 112, 20 sep 1933, p. 1; nr. 113, 22 sep 1933, p. 1; „Marea Noastră”, an VIII, nr. 2, 15 oct 1933, p. 1, 2.

*Creștinismul în Scythia Minor*, în „Tomis: revistă eparhială de Constanța”, an II, nr. 2, 5 mai 1925, pp. 67-69.

*Cum am cunoscut pe Mihai Eminescu*”, în „Preocupări literare”, an I, nr. 1, 1 feb 1936, pp. 91-101.

*Cum l-am cunoscut pe Eminescu*, în Valerian Petrescu (editor), *Omagiu lui Mihai Eminescu: volum editat de Comitetul „ProEminescu”*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1934, pp. 109-121.

*Delta Dunării*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XL, 1921, pp. 216-259.

*Din notele de călătorie ale lui Ewlia [Celebi] în a doua jumătate a veacului al XVII-lea*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXIV, 1913, pp. 210-223.

*Din zile mari: Cuvântare ținută ofițerilor și trupei garnizoanei Constanța la 10 Mai 1927*, în „Dobrogea Jună”, an XXIII, nr. 107, 1 iul 1927, p. 1.

*Dobrogea acum o sută de ani*, în „Viața dobrogeană”, an I, nr. 4, mai 1927, pp. 1-10.

*Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXIV, sem. 1, 1903, pp. 66-89.

*Dobrogea văzută de un militar de seamă : [contele Helmuth von Moltke] acum o sută de ani*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LIV, 1935, pp. 254-264.

*Dunărea*, în „Ovidiu”, an I, nr. 2, 1 oct 1898, pp. 20-25; nr. 3, 15 oct 1898, pp. 43-47; nr. 4, 1898, pp. 54-56; nr. 5, 15 nov 1898, pp. 71-72; nr. 6, 1 dec 1898, pp. 85-88; nr. 7, 11 ian 1898, pp. 114-117.

*După trei ani dela încheierea secțiunii militare a S.G.R.*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXII, sem. 1, 1911, pp. 50-57.

*Formarea Deltei Dunării*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXX, 1909, pp. 26-50.

*Glia dobrogeană*, în „Glia”, an I, nr. 1, 1 nov 1933, p. 1.

*Impresii de călătorie în Dobrogea*, în „Ovidiu”, an II, nr. 8, oct 1902, pp. 119-120; nr. 9, nov 1902, pp. 133-135; nr. 10-11, 1903, pp. 48-151.

*Insula Șerpilor*, în „Ovidiu”, an I, nr. 13, 15 mar 1899, pp. 195-199; nr. 17, 15 iun 1899, p. 21; 25 aug 1899, pp. 311-313.

*Invazia barbară din 1916-1918 în județul Tulcea*, în „Arhiva Dobrogei”, an II, 1919, pp. 182-21.

*Istoria Dobrogei*, în „Libertatea”, an I, nr. 2, 1 mai 1930, p. 2; nr. 3, 1 iun 1930, p. 1; nr. 4, iul 1930, pp. 1-2.

*Începuturile creștinismului în Dobrogea : Articol închinat P.S. Gherontie, Episcopul Tomisului și al Durostorului*, în „Tomis: revistă eparhială de Constanța”, an X, nr. 3, mar 1934, pp. 33-52.

*Începuturile vieții militare, sociale și culturale a Dobrogei sub români : [conferință]*, în „Farul”, an I, nr. 67, 7 iul 1919, pp. 1-2.

*Între capul Midia și Gura Sf. Gheorghe (Încercări de morfologie)*, în „Natura”, an XIV, nr. 1-2, ian-feb 1925, pp. 32-35.

*Marea Neagră*, în „Ovidiu”, an I, nr. 9, 15 feb 1899, pp. 134-138; nr. 10, 1 feb 1899, pp. 149-151; nr. 11, 15 mar 1899, pp. 167-169.

*Monumentul eroilor tulcenii*, în „Dobrogea Jună”, an XV, nr. 156, 16 iul 1921, p. 1.

*Năvălirea bulgară din 1916-18, în jud. Tulcea : [Conferință ținută în ședința Adunării generale a Societății Regale Române de Geografie dela 25 aprilie 1920]*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXIX, 1920, pp. 115-138.

*Note relative la Istoria Dobrogei*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXIV, 1913, pp. 138-140.

*Notre Sakhaline*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LVII, 1938, pp. 315-318.

*Numele Dobrogei în diferite timpuri*, în „Ovidiu”, an I, nr. 1, 15 sep. 1898, p. 7-10;  
„Vocea Dobrogei”, an II, nr. 27, 8 nov 1898, p. 2.

„*Peuce*” era numai grindul Chilie?, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LII, 1933, pp. 355-370.

*Poetul militar colonel Theodor Șerbănescu*, în „Ovidiu”, an I, nr. 3, 15 oct 1898, pp. 36-39.

*Reminescențe : [Amintiri literare]*, în „Analele Dobrogei”, an II, nr. 1, ian - mar 1921, pp. 53-59.

*Scythia minor, Berdjan, Dobrovia : Studiu istorico - geografic (I)*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXI, nr. 2, 1910, pp. 42-112.

*Scythia minor, Berdjan, Dobrovia : Studiu istorico - geografic (II)*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXII, nr. 1, 1911, pp. 77-122.

*Spicuri și tălmăciri din Herodot*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XLII, 1923, pp. 235-241.

*Starea Principatelor Române la începutul veacului trecut : [Voyage dans la Valachie et la Moldavie] [par] W. Wilkinson. Paris : Librairie Boucher, 1831*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LV, 1936, pp. 192-236.

*Un veac și jumătate din viața Dobrogei medievale*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, XXXVI, 1915, pp. 569-599.

*Valea Carasu*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an XXXVII, 1916-1918, pp. 116-132, 565-566.

#### IV. Surse web

\*\*\* *Aniversări 17 decembrie 2012* apud <http://www.cnr-unesco.ro/ro/aniversari.php?sdata=2012-12-17>; data: 09.02.2013, ora 19.45

apud <http://www.once.ro/ro/cimitir.php?id=10066&lang=ro&jud=5>; data: 19 februarie 2013, ora 18.45

Bâtlan, Vasile, Biserica Sf. Anton din Constanța, apud <http://www.crestinortodox.ro/stiri/ziua/biserica-sfantul-anton>; data: 12 iunie 2013, ora 18.30

\*\*\* *Bibliographie géographique 1925*, în „Gallica”, an XXXV, 1926, p. 252 apud <http://www.catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34348163c>; data: 01.10.2012, ora. 21. 30

Minassian, Taline Ter, *Les geographes francais et la delimitation des frontieres de la Bulgarie a la conference de la paix en 1919*, în „Balkanologie”, vol. VI, nr. 1-2 dec, 2002, apud <http://balkanologie.revue.org/index454.html>/29 aprilie 2010.

